

Utvärdering av forskning vid Institutionen för pedagogiskt arbete (IPA)

Bedömggrupp:

Sakkunnig representant från annat lärosäte, tillika Ordförande för bedömggruppen.
Malin Ideland, professor i utbildningsvetenskap vid Malmö Universitet

Sakkunnig representant från annat lärosäte

Maria Hjalmarsson, professor i pedagogiskt arbete vid Karlstad Universitet

Sakkunnig representant från professionen/arbetslivet:

Gülseren Özdenkos, barn- och utbildningschef, Ulricehamns kommun

Forskargrupsledare från annat akademiskt område vid Högskolan i Borås:

Doc. Lina Palmér, Institutionen för vårdvetenskap

Studentrepresentant:

Hanna Hallnäs, doktorand, Institutionen för biblioteks- och informationsvetenskap

Sekreterare/handläggare:

Olof Harbecke (Utbildningsstöd)

1. Forskningsmiljö

Utvärderingen ska svara på huruvida det finns ”en aktiv och fungerande forskningsmiljö som också främjar jämlikhet och hållbarhet”. Det är bedömggruppens åsikt att så är fallet, även om där självklart finns förbättringspotential. Forskningsmiljön utgörs av fem olika forskargrupper, HUPP, JEDI, SONOMA, SPLIT samt ECE. Inom ramen för dessa pågår forskning inom olika områden som kan kopplas till forskningsämnet Pedagogiskt arbete. Områdena kan sammanfattningsvis kategoriseras som forskning om högre utbildning, om rättvisa förutsättningar för utbildning, ämnesdidaktik, språk och lärande samt yngre barns lärande. Inom ramen för dessa tematiker behandlas också frågor kring jämlikhet och hållbarhet på ett adekvat sätt.

Forskargrupperna möts regelbundet i seminarieform, och ibland även i mindre arbetande grupper eller i forskningsprojektgrupper. Organiseringen med forskargrupper är förhållandevis ny och de olika grupperna är mer eller mindre etablerade och mer eller mindre sammansatta av forskare i olika steg av karriären. Utifrån självbedömningarna framstår JEDI och

HUPP som de grupper som har kommit längst i etableringen av en väl sammansatt miljö. De, liksom nystartade SPLIT, är också sammanförda kring snävare områden än den ämnesdidaktiska gruppen SONOMA och ECE som har inriktning förskola, de tidiga skolåren och yngre barns lärande. Forskargrupperna har därför mycket olika förutsättningar med deltagare som är mer eller mindre etablerade i ämnet pedagogiskt arbete och som har mer eller mindre gemensamma frågor att samlas kring. Här menar bedömargruppen att det finns ett arbete att göra i organisationen av grupperna. I syfte att stärka hela miljön, och främja jämlikhet på institutionen, behövs ett tydligt forum för att dela erfarenheter av hur arbetet sker i grupperna och kontinuerligt diskutera huruvida inriktningen på grupperna överlappar och om det finns andra möjliga gruppindelningar. Det finns en otydlighet i organisationen huruvida ett sådant råd finns eller ej. Oavsett vilket behöver den diskussionen förtydligas och skärpas.

Institutionsledningen bör även överväga hur den med hjälp av ekonomiska resurser och rekrytering av professorer kan stärka samtliga forskargrupper. Detta för oss tillbaka till den andra delen av kriteriet under denna punkt, nämligen huruvida forskningsmiljön ”inkluderar adekvat sammansättning av kompetenser, god kompetensförsörjning samt god möjlighet till meritering och kompetensutveckling”. Även här skiljer det sig åt mellan grupperna. Medan t.ex. forskargruppen HUPP har inlett ett forskarutbildningssamarbete med Lunds universitet och forskargruppen JEDI med Jönköpings universitet är det för andra grupper svårt att etablera en tydlig koppling till forskarutbildningen – vilken är avgörande både för kompetensförsörjningen av nya lektorer, docenter och professorer och för samtligas meritering. Forskarutbildningsfrågan diskuteras vidare under rubriken Utveckling och strategier.

På det stora hela framstår forskargrupperna som mycket viktiga i och för forskningsmiljön och bedömargruppen vill särskilt uppmärksamma det positiva i att alla ses som naturliga deltagare: doktorander, adjunkter, lektorer, docenter och professorer. Det ger en grogrund till en miljö där alla, oavsett anställningskategori, får möjlighet att utvecklas och där såväl individuella som gemensamma forskningsprojekt kan växa fram. Denna form ser vi därför som passande. Dock behöver uppdraget för forskningsgruppsledarna förtydligas. Forskargruppsledarna har ett mycket stort ansvar och höga förväntningar från ledningshåll och vi vill påpeka vikten av att de får ett adekvat stöd och rätt förutsättningar för uppdraget. Det bör föras en kontinuerlig diskussion om vad som egentligen kan läggas inom ramen för forskargruppsledarnas ansvarsområden. Bedömargruppen föreslår att de ska få stöd i sitt ledarskap i form av exempelvis mentorer och ledarskapsutbildning. Ledarskapsutbildningen kan ges i samverkan

med andra institutioner, vilket kan skapa nya nätverk för vad som kanske kan räknas som informella, akademiska ledare.

När det gäller förutsättningarna för individers forskning så är det möjligt att söka extra forskningstid i tjänsten. Detta administreras av propprefekt för forskning. Bedömargruppen menar att det är förvånansvärt få som har utnyttjat denna möjlighet, trots att tidsbrist för egen forskning av flera grupperingar/intervjugrupper framhålls som begränsande. Vi rekommenderar att ledningen undersöker orsakerna till detta och uppmuntra fler till att söka. Om inte så sker, finns det risk för att denna möjlighet endast fördelas på ett fåtal personer. Ett hinder för att söka extra forskningstid kan vara kriteriet att det ska finnas utrymme i tjänsten för denna. Bedömargruppen menar att det bör vara ledningens ansvar att se till att det frigörs tid i tjänsten, även om det är viktigt att medarbetaren blandas in i processen.

Ett hinder för att fler medarbetare ska vara forskningsaktiva är naturligtvis även institutionens mycket begränsade ekonomiska forskningsresurser. Detta är ett generellt problem för såväl högskolor som utbildningsvetenskapliga institutioner. Det innebär att institutionen bör fortsätta i sin strävan att erhålla mer forskningsmedel (ett anslag vartannat år från Vetenskapsrådet är ett av målen). Hur sökstrategierna kan förstärkas finns fortsatt diskuterat under punkt 5: Utveckling och strategi. Men institutionen bör även skapa tydliga strategier för hur fakultetsanslaget kan användas. Detta leder till frågor såsom om det är mest gynnsamma med enskilda ansökningar om extra forskningstid, eller om medlen bör fördelas till samarbetsprojekt. Bör institutionen satsa på de mest etablerade eller på områden och forskare som inte har någon framskjuten position i forskarsamhället? Ska medel ges till att skriva internationella artiklar eller till att utdelas i form av seed money till arbete med forskningsansökningar? Här finns ingen enkel rekommendation mer än att det bör föras en transparent dialog i vilken såväl institutionsledning som forskargrupsledare deltar. En nödvändig strategisk satsning är dock att rekrytera en professor med inriktning mot yngre barn och förskola. Området är stort inom grundutbildningen, vilket också innebär att de som arbetar inom området har mycket undervisning. Här finns ett stort behov av en ekonomisk satsning – för forskningens och för grundutbildningens skull. Bedömargruppen menar att detta vore en strategisk satsning för hela lärosätet och rekommenderar att det fördelas extra medel till institutionen för att genomföra denna. Vi vill även rekommendera att forskargrupperna får en årsbudget att själva råda över. I dagsläget verkar all medelsfördelning passera propprefekt, vilket framstår som onödigt tungrovt.

2. Forskning

Under denna rubrik är kriteriet att forskningen ska vara relevant och har genomslag i forskarsamhället. Att avgöra om en institutions forskning är relevant eller ej är en delikat fråga som inte enkelt kan besvaras i en utvärdering. Den eftersträvade relevansen står att finna såväl i forskargemenskapen som i det omgivande samhället, i samtiden och/eller i framtiden. Oavsett vilket så är mycket av forskningen som bedrivs och publiceras vid IPA relevant för såväl det utbildningsvetenskapliga forskningssamhället som för förskolans, skolans och högskolans verksamheter. Det finns en tydlig strategi att forska inom olika områden där kunskap saknas för professionen – i förskolan, skolan och på högskolan. Som brukligt i ämnesdidaktiska miljöer bedrivs även viss ämnesforskning, framförallt inom forskargruppen SONOMA. Huruvida den har sin plats eller ej på en pedagogisk institution kan diskuteras, men bedömargruppens ståndpunkt är att med tanke på att institutionen är tvärvetenskaplig så bör olika forskningsinriktningar vara möjliga. Däremot kan det finnas behov av att tydligt artikulera vad det innebär att vara en tvärvetenskaplig miljö, diskutera vad olika ämnesstraditioner får för betydelse för forskningen och hitta gemensamma didaktiska utgångspunkter att arbeta med och utifrån. Bedömargruppens rekommendation är att samtal initieras och hålls levande inom och mellan forskargrupper – dock med respekt för olika vetenskapstraditioners olikheter.

Gällande det internationella genomslaget av forskningen så framgår det av självvärderingen att institutionens forskare är involverade i nationella och internationella nätverk, och publikationslistan vittnar om deltagande i internationella konferenser såväl som en del internationella publikationer. De sistnämnda är emellertid mycket ojämnt fördelat på forskare och forskargrupper. Ett fåtal individer står för en stor andel av publikationerna. Bedömargruppen noterar även att vissa av dessa har, eller är på väg att lämna, institutionen. Många av institutionens forskare publicerar dessutom i princip inget alls. Det är av största vikt att tillse att fler personer uppmuntras till och ges förutsättningar för nationell och internationell publicering. Avgörande i det fallet är självklart tid för att forska, att tiden inte ”äts upp” av undervisning, och att ha möjligheter till att seminariebehandla texter och att språkgranska desamma. Kanske kan andra åtgärder som översättningstjänster och/eller språk- och skrivarkurser för personal få betydelse? Detta bör kunna göras i samarbete med andra institutioner vid lärosätet. Bedömargruppen vill även peka på vikten av att ha en förväntan på att alla disputerade medarbetare ska publicera på regelbunden basis. Ett sådant mål finns uttalat och följs förhoppningsvis upp i medarbetarsamtal eller i möten med forskargruppledarna.

3. Samverkan

Under denna punkt värderas huruvida det sker en adekvat ömsesidig samverkan avseende forskning med det omgivande samhället. Enligt strategidokumentet *Strategi för forskning och forskarutbildning inom pedagogiskt arbete-områdesstrategi* (DNR 962-21) står det att ”Inom IPA pågår en mängd olika samverkansuppdrag och utvecklingsprojekt med näringsliv, skolor, kommuner och olika lärosäten”. Därefter ges ett antal olika exempel på samverkan, inte minst genom projekt inom ULF – en nationell satsning på skolforskning i samverkan. Projekten syftar i de flesta fall till att förbättra skolundervisningen och att göra det tillsammans med lärare och skolledare. En annan satsning handlar om att utveckla samarbeten med så kallade övningsskolor, vilket i första hand är en satsning på lärarutbildningen, men som även kan innebära nya samverkansytor för forskning.

Ett ämne som pedagogiskt arbete har samverkan i sitt DNA – forskningen syftar i de allra flesta fall till att kunna komma till användning i för/skolpraktiken och på IPA görs detta genom en rad enskilda satsningar. Dock förvånades bedömargruppen över hur svag strategin är för att utöka samverkansytorna och att producera forskning av hög kvalitet genom dessa. IPA bör arbeta för att initiera och utveckla tätare och tillitsfulla samarbeten med kommunerna i regionen. Ett sätt att strategiskt använda de få medel som finns för extra forskningstid kan vara att se till att det finns möjlighet för vetenskaplig publicering i samband med samverkansprojekt som kanske i första hand handlar om kompetensutveckling av lärare och/eller förskol/läro-utbildning. För att detta ska kunna genomföras krävs att proprefekt och institutionens råd för forskning utvecklar ett samarbete med institutionens proprefekt och råd för samverkan. Men än viktigare är det att utveckla samarbetsytorna med för/skolverksamheten, exempelvis där beslutsfattande chefer från utbildning inom regionen och högre chefer från högskolan har nätverksträffar. Något som heller inte framkommer tydligt är hur samverkan sker med näringslivet inom regionen på en strategisk nivå. Bedömargruppen är medveten om den svårighet som kan föreligga angående att få rektorer/skolchefer och näringsliv att gå in i samverkansprojekt, men här torde det vara gynnsamt att dra nytta av goda exempel från det egna och andra lärosäten.

4. Utbyte mellan utbildning och forskning

På IPA finns ett nära samband mellan forskning och utbildning. Det finns en strategi att förskol/läro-utbildningarnas forskningsbas ska vara i fokus för den forskning som produceras. Tjänsteplanering, rekryteringar och forsknings-satsningar görs i mångt och mycket i syfte att stärka förskol/läro-utbildningarna, vilket innebär att institutionen satsar på såväl ämnesdidaktisk forskning som forskning om yngre barns lärande och sociala perspektiv på utbildning. Även högre utbildning är i fokus. Denna forskningsmiljö har goda möjligheter att forskningsanknyta inte bara förskol/läro-utbildningarna, utan samtliga utbildningar vid lärosätet.

Förskol/läro-utbildningarna är komplext sammansatta utbildningar som vilar på ett antal olika forskningsgrunder – ämnesmässig, pedagogisk, didaktisk, sociologisk, osv. Att kunna bedriva forskning inom alla dessa fält kan te sig komplicerat för en institution då denna samtidigt söker ett forskningsmässigt djup. IPAs verksamhet vilar på denna strävan, men det är näst intill omöjligt för en institution att uppfylla alla läro-utbildningens krav på vetenskaplig kompetens. Bedömargruppen ser inga skäl till att förändra institutionens inriktning att forska i relation till förskol/läro-utbildningarnas krav, men vill påminna om att forskarna både bör få vara generalister och specialister och att det är viktigt att ibland få undervisa om sitt specifika forskningsområde även om det inte alltid passar in i institutionens politiskt styrda utbildningar. Institutionen bör överväga att skapa fristående kurser relaterade till de olika forskargruppernas studieområden, i det trippla syftet att få fördjupa sin forskning genom att undervisa om den, sprida forskningen till fler samhällsgrupper samt skola in studenter i en akademisk kultur med levande forskningsmiljö. Det sistnämnda är inte minst viktigt vid en högskola med en studentbas som är förstagenerationsakademiker.

Utifrån ovanstående reflektioner om samverkan och utbildning så ställer sig bedömargruppen tveksam till hur sammanhållen institutionens verksamhet är då ansvaret för forskningsfrågorna ligger på en proprefekt. Att prefekten inte närvarade vid hörandet kan ha vart en slump (eller bristfällig planering då det var institutionsdag samtidigt som hörandet), men det kan också vara ett symptom på att forskningens strategier inte går i takt med övriga strategier för utbildning och samverkan. I detta sammanhang menar vi att institutionen kan utveckla sitt arbete och skapa en mer sammanhållen miljö. Det har skett en satsning på forskning, inte minst i samband med utnämmandet av en proprefekt, men det framstår som viktigt att inom en snar framtid konsolidera detta arbete med institutionens övriga verksamheter.

5. Utveckling och strategi

I detta stycke ska det bedömas om det sker kontinuerlig utveckling avseende både forskning och forskningsmiljö och om det finns relevanta och tydligt framarbetade forskningsstrategier som understödjer utveckling och förnyelse. Bedömargruppen har dessutom tagit tillfället i akt att framhålla ytterligare några strategiska möjligheter

Det har redan konstaterats att organisationsförändringen av institutionens forskningsmiljö(er) har haft positiv inverkan på forskningen, det finns en samstämmighet kring detta hos de grupper som ingick i hearingen och i självvärderingen. Däremot finns det flera delar i organisationen (t.ex. forskningsråd) som tycks vara otydliga för medarbetarna. Det finns också ett strategiskt dokument som har kommunicerats med högskolan. Tyvärr fick bedömargruppen inte tillgång till denna förrän efter hörandet, vilket innebar att frågor inte kunde ställas kring den. Denna strategi är dock, precis som självvärderingarna, framför allt beskrivande av vad som har gjorts, och innefattar inte tydliga mål med tillhörande aktiviteter. Den strategi som tydligast lyfts fram är att skapa området professionsvetenskap. Bedömargruppen är, som kommer att framgå nedan, inte övertygad om att detta är det mest gynnsamma utan menar att ämnet pedagogiskt arbete istället bör stärkas. Dock kan där finnas högskoleövergripande diskussioner och satsningar (t.ex. i form av profilområden) som innebär att professionsvetenskap är den bästa vägen till utveckling, men detta är inget som bedömargruppen har någon insikt i.

En viktig strategi, som nämnts ovan, för alla akademiska institutioner är att erhålla externa forskningsmedel. Detta är inte upptaget i det strategiska dokumentet, men bedömargruppen vill peka på vikten av att institutionen skapar goda förutsättningar för detta – även om vi är medvetna om att konkurrensen att erhålla medel är hård. Det som kan utvecklas i syfte att förbättra förutsättningarna är det redan idag upparbetade samarbetet med Grants and Innovation office. Med deras hjälp bör det tillses att alla ansökningar i god tid innan deadline granskas av vana bedömare – som kan finnas internt eller som kan arvoderas. Ansökningar som har fått avslag bör tas upp till intern diskussion, förslagsvis i seminarieverksamheten, kring hur de kan utvecklas. I det sammanhanget är det viktigt att det finns en trygg seminariekultur där även misslyckanden kan läggas fram och diskuteras. Bedömargruppen vill även rekommendera att både rikta in sig på de ”lågt hängande frukterna” i form av mindre anslag, och att satsa på större, prestigefulla anslag från EU och Vetenskapsrådet.

Ett annat viktigt strategiskt område för institutionen som forskningsorganisation är att få en tydligt integrerad forskarutbildning inom ramen för verksamheten. Detta är avgörande för forskningens genomförande, för meritering till docent/professor för disputerade forskare, för institutionens identitetsskapande som forskningsmiljö och för kompetensförsörjning av personal till förskolläro- och lärarutbildningarna. Då lärosätet inte har forskarutbildningsrättigheter i Pedagogiskt arbete genomförs forskarutbildning idag i samarbete med Göteborgs universitet (ett samarbete som institutionen har valt att lämna), Lunds universitet och Jönköping University.

De forskarutbildningsstrategier som finns idag tycks dels handla om att försöka söka ett forskarutbildningsområde i samverkan med andra institutioner under rubriken ”professionsvetenskap”, dels att bredda och fördjupa samarbeten med lärosätena i Jönköping och Lund. Ett annat viktigt utvecklingsområde är att se forskarutbildningen som något mer än kompetensutveckling av icke disputerad personal. Vi uppfattar det som att IPA numera lyser ut doktorandtjänster i konkurrens, snarare än ”ger dem” till adjunkter i syfte att meritera dem till lektorer. Öppna utlysningar borde vara en självklarhet, om det inte redan är det. Gällande de andra strategierna menar vi att det är avgörande för forskningsmiljön att den kan få bygga upp en egen forskarutbildning. Kring en sådan kan institutionens forskningsidentitet byggas. Denna bör vara inom ämnet Pedagogiskt arbete, inte inom ett bredare fält såsom Professionsvetenskap. I ett sådant ämne riskerar det pedagogiska/utbildningsvetenskapliga djupet gå förlorat och ämnets kärna och identitet splittras. Dessutom kan det vara svårt att kommunicera nationellt och internationellt och därmed försvåra samarbeten. Det finns naturligtvis stora poänger med samarbeten inom professionsvetenskap – på senior och junior forskarnivå. Men bedömargruppen menar att med tanke på de stora grundutbildningar som institutionen ansvarar för, och de svårigheter som finns att rekrytera vetenskapligt kompetent personal till dessa, borde det vara prioriterat av högskolan att söka forskarutbildningsrättigheter i just Pedagogiskt arbete, och avsätta ekonomiska resurser för att bygga upp detsamma.

Att bygga upp ett nytt forskarutbildningsämne, och finansiera en tillräckligt stor doktorandgrupp inom detta, är en strategi på lång sikt. På kort sikt tycks det bra att fortsätta utveckla samarbetena med LU och JU. I samband med detta kan även seniora forskningssamarbeten komma till stånd. Viktigt i sammanhanget är att doktoranderna får en tydlig hemvist på institutionen – både i doktorandmiljö och i forskningsmiljö. Doktorandgruppen framstår som splittrad, vilket inte är så konstigt med tanke på att de forskarstuderande befinner sig i skilda

forskarutbildningsmiljöer vid olika lärosäten och dessutom i olika forskargrupper vid institutionen. Enkla åtgärder för att stärka doktorandgemenskapen kan vara att placera doktoranderna i samma kontor, erbjuda särskilda doktorandseminarier och uppmuntra till att gå på högskolans egna kurser. Det finns också anledning att överge normer som att forskarutbildning genomförs på halvtid (med halvtid undervisning inom ramen för en adjunktstjänst). I detta system riskerar doktoranden ha en identitet som lärare som forskarutbildar sig, snarare än en forskare som undervisar. Denna läraridentitet förstärks även av att karriärplanering för doktorander inte ges på något systematiskt vis. Det verkar förutsättas att idealet är att stanna vid institutionen efter disputation och att forskarutbildningen är en rekryteringsbas för institutionen snarare än en utbildning med ett vidare syfte. Bedömargruppen vill trycka på betydelsen av att forskarutbilda för något större, för en internationell akademi och för ett samhälle bortom denna. Mobilitet bör uppmuntras, då vi tror att detta även kommer att stärka forskningsmiljön som sådan på längre sikt då medel samtidigt frigörs för att rekrytera utifrån.

6. Styrkor och utvecklingsområden

I ovanstående rapport har ett antal olika områden diskuterats, och olika åtgärder rekommenderats. Vi vill avsluta genom att sammanfatta det mest relevanta i punktform.

Forskningsmiljöns styrkor:

- Organiseringen genom forskargrupper
- Möjlighet till extra forskningstid i tjänsten
- Forskning relevant för utbildning på olika nivåer
- Kopplingen till grundutbildningar
- Möjliga samverkansytor med förskolor och skolor
- Lovande samarbeten med Lunds universitet och Jönköping university

Forskningsmiljöns utvecklingsområden

- Tydlighet i organisationen
- Forskningsledarna bör få tydligt uppdrag, ansvar och stöd
- Se över forskargrupsorganisationen så att inte visa grupper ”halkar efter”, se till att grupperna samarbetar och inte konkurrerar om medel
- Rekrytera professor inom området förskola/yngre barn

- Egen forskarutbildning nödvändig för miljöns utveckling. Denna bör få extra ekonomiskt tillskott och bör vara inriktad på att utbilda för ett sammanhang större än den egna institutionen.
- Skapa doktorandmiljöer
- Tydligare strategier kring publicering och externa medel
- Skapa förutsättningar för samtliga medarbetare att aktivt publicera sig och söka extra forskningstid
- Skapa långsiktiga och tillitsfulla samarbeten med förskolor och skolor i syfte att bedriva forskning

Vid pennan:

Malin Ideland, professor i utbildningsvetenskap vid Malmö universitet

Malmö den 27 augusti 2022